

ELSŐ RÉSZ

Vasárnapi és ünnepnap istentiszteleti rendek

Az istentiszteleti rend felépítése

A vasárnapi és ünnepnap iistentiszteletek egyházunkban háromféle ének móddal történhetnek: a liturgikus, az énekverses és az egyszerű rend szerint. Mindhárom iistentiszteleti formának azonos a felépítése. A közöttük lévő különbségek az alábbiak: a liturgikus rendben a lelkész énekelheti a liturgia elemeit, s a gyülekezet is liturgikus dallamokkal felel a lelkész éneklésére. (A liturgikus dallamok némelyikét kiskórus is énekelheti.) A nyugati keresztyénségben a gregorián alapú liturgikus rend az általános forma, így az evangélikus (lutheránus) egyházakban is, Finnországtól Erdélyig, Németországtól Amerikáig. Az énekverses rendben a lelkész a liturgia elemeit mondja, a gyülekezet pedig az egyes tételekre énekverssel – például a korálok egy-egy versszakával – válaszol. (A bevezető zsoltárnál a doxológiát, a Krisztus-imádásnál a Kyrie-énekverset, a dicsőítésnél a Gloria-énekverset, az úrvacsorai rendben pedig a Sanctus-, illetve az Agnus Dei-énekverset éneкли.) Az egyszerű rendben a csillaggal (*) jelölt tételek elmaradnak, a bevezető zsoltár helyett csak bevezető ige hangzik el. Az egyszerű rendet főként kis létszámú és szórványgyülekezetekben használjuk. A liturgikus elemek általánosan használt latin nevét kerek

zárójelben (), az elhagyható részeket szögletes zárójelben [] közöljük.

Az istentiszteleten szolgálók a megszokott helyszíneken (oltár, szószék) kívül igénybe vehetik az olvasópultot, az ambót is. Innen történhet a lektorok, a gyülekezeti tagok szolgálata, például az olvasmányok, a hirdetés, az általános könyörgő imádság felolvasása. A lelkész is igénybe veheti az ambót, többek között köszöntésre, hirdetésre, kisebb közösségek előtti szolgálatra.

I. ELŐKÉSZÜLET

HARANGOZÁS, *[BEVONULÁS]

*KÖSZÖNTÉS

ELŐJÁTÉK, GYÜLEKEZETI ÉNEK

ISTEN NEVÉNEK SEGÍTSÉGÜL HÍVÁSA (INVOKÁCIÓ)

GYÓNÁS (BŰNVALLÁS ÉS FELOLDOZÁS / KEGYELEMHIRDETÉS)

II. BEVEZETŐ RÉSZ

BEVEZETŐ ZSOLTÁR (INTROITUS) / BEVEZETŐ IGE

*KRISZTUS IMÁDÁSA (KYRIE)

*DICSŐÍTÉS (GLORIA IN EXCELSIS)

A NAP IMÁDSÁGA (KOLLEKTA)

III. IGEI RÉSZ

IGEOLVASÁS (LEKCIÓ) I.

*IGEOLVASÁS (LEKCIÓ) II.

ELŐJÁTÉK, AZ ÜNNEP ÉNEKE (GRADUÁLÉNEK)

IGEHIRDETÉSI ALAPIGE, IGEHIRDETÉS, IMÁDSÁG

[IGEHIRDETÉSI ÉNEK]

(KERESZTELÉS)

HITVALLÁS (CREDO)

HIRDETÉS

*[ÉNEKKARI SZOLGÁLAT VAGY GYÜLEKEZETI ÉNEK]

ÁLTALÁNOS KÖNYÖRGŐ IMÁDSÁG (ORATIO OECUMENICA)

IV. ÚRVACSORAI RÉSZ

ÚRVACSORAI ÉNEK VAGY ÉNEKVERS

[AZ ÚRVACSORA BEVEZETÉSE (SURSUM CORDA)]

NAGY HÁLAADÓ IMÁDSÁG (PRAEFATIO)

SZENT, SZENT, SZENT! (SANCTUS)

A SZENTLÉLEK HÍVÁSA (EPIKLÉZIS)

SZERZÉSI IGÉK

*EMLÉKEZZÉL MEG, URUNK... (ANAMNÉZIS)

MIATYÁNK

AZ ÚR BÉKESSÉGE (PAX)

ISTEN BÁRÁNYA (AGNUS DEI)

KRISZTUS TESTÉNEK ÉS VÉRÉNEK VÉTELE (COMMUNIO)

IMÁDSÁG (POSTCOMMUNIO)

V. KÜLDÉS, ÁLDÁS

*ELBOCSÁTÁS

ÁLDÁS

ZÁRÓÉNEK

UTÓJÁTÉK (POSTLUDIUM)

Ha az istentiszteleten nincs úrvacsoraosztás, akkor az általános könyörgő imádság után a Miatyánk, az áldás és a záróének következik.

Az istentiszteleti rend felépítése magyarázatokkal

I. ELŐKÉSZÜLET

HARANGOZÁS, [BEVONULÁS]

A lelkész az összes szolgálattevővel együtt a sekrestyében imádkozik, majd (a harangozás alatt) belépnek a templomba. Ekkor a gyülekezet feláll, és csendes imádsággal fogadja a szolgálattevőket. Amikor a szolgálók a helyükre mennek, a gyülekezet leül.

Ünnepi alkalmakkor a szolgálattevők bevonulnak, egyéb esetben – a helyi lehetőségeknek megfelelően – egyszerűen a helyükre lépnek, majd leülnek. A bevonulást orgonaszó kíséri.

KÖSZÖNTÉS

A lelkész röviden köszönti a gyülekezetet. Szükség esetén néhány mondatban tájékoztatja a gyülekezetet az istentisztelettel kapcsolatos információkról (például szól az egyházi esztendő vonatkozásairól, az úrvacsora rendjéről, az istentiszteletet meghatározó aktualitásról).

ELŐJÁTÉK, GYÜLEKEZETI ÉNEK

A gyülekezeti éneket megfelelő orgona- vagy fúvóselőjáték vezetheti be. A gyülekezeti ének lehet dicséret vagy az egyházi év jellege szerint választott ének.

ISTEN NEVÉNEK SEGÍTSÉGÜL HÍVÁSA (INVOKÁCIÓ)

Az istentisztelet kezdőmondata: „Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében.” A lelkész ezzel utal arra, hogy kinek a nevében jöttünk össze, kinek a nevében cselekszünk, ki az istentisztelet „gazdája”.

Az „Ámen”-t válaszként a gyülekezet mondja vagy énekl.

GYÓNÁS (BŰNVALLÁS ÉS FELOLDOZÁS)

A lelkész így szólítja meg a gyülekezetet: „Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen mindnyájatokkal!” A gyülekezet válasza: „És a te lelkeddel!” Itt a lélek szó bibliai értelemben a teljes embert jelenti.

Ősi keresztyén gyakorlat, hogy az istentisztelet bűnbánattal kezdődik. A bűnvallás és a feloldozás nemcsak az úrvacsorára készít fel, hanem Isten igéjének befogadására is. Így az egész gyülekezet (nem csak az, aki úrvacsorázik) részt vesz az istentisztelet kezdetén a „bűnbánati liturgiában”. Ebben a formában a gyónás nem csupán az úrvacsora bevezető része, hanem megkapja az istentiszteletben az egész keresztyén életre vonatkozó méltó helyét. A gyónás bevezetéssel (bűnbánatra való felhívással, a Tízparancsolat vagy más igeszakasz felolvasásával) kezdődik, majd ezt követően többféle formában (imádság, csöndes könyörgés, kérdés-felelet, párbeszédese forma) vallhatjuk meg Istennek bűneinket.

A feloldozás az apostolok Krisztustól kapott mandátuma.

A gyülekezet a gyónó kérdések, a gyónó imádság és a feloldozás alatt áll.

II. BEVEZETŐ RÉSZ

BEVEZETŐ ZSOLTÁR (INTROITUS)

A bevezető zsoltár ősi hagyomány szerint négy részből áll: a keretversből, a zsoltár szövegéből, a Szentháromságot dicsőítő doxológiából és a keretvers megismétléséből.

A lelkész az egyházi évnek megfelelő zsoltárt olvas vagy énekel. A zsoltár váltakozó mondásában, éneklésében a kórus és a gyülekezet is részt vehet. Énekverses rendben a keretverseket és a zsoltárt a lelkész olvassa, a Doxológia-énekverset a gyülekezet énekli.

KRISZTUS IMÁDÁSA (KYRIE)

A Kyrie nemcsak bűnbánati jellegű tétel, hanem Krisztust imádjuk ebben az ősi, uralkodókat megillető köszöntésben, amellyel az Újszövetség szerint Bartimeus is megszólította Jézust (Mk 10,47). Legegyszerűbb eredeti formája: „Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison”. Magyar nyelvünk gazdagsága megengedi, hogy „Uram, irgalmazz! Krisztus, kegyelmezz! Uram, irgalmazz!” szavakkal fordítsuk a görög nyelvű köszöntést. Párbeszéd (esetleg énekes) formában a hárommondatos forma ismétlésekkel hat- vagy kilencmondatossá alakul. A háromtagú köszöntés ki is bővíthet egy-egy mondatral, amely a vasárnap, illetve ünnepnap üzenetét szólaltatja meg.

DICSŐÍTÉS (GLORIA IN EXCELSIS)

A nagy glória ősi, bibliai szöveg (Lk 2,14). Mondhatja, énekelheti lelkész vagy váltakozva lelkész és gyülekezet. Éneklésébe kórus is bekapcsolódhat. Az ehhez kapcsolódó magasztaló éneket (a „Dicsérünk és áldunk téged” kezdetűt, a Laudamust) a gyülekezet vagy a kórus énekli.

A NAP IMÁDSÁGA (KOLLEKTA)

Ez az ősi imádság szorosan kötődik a vasárnap jellegéhez. Nevében (kollekta = összegyűjtött, kiemelt gondolatok) arra utal, hogy összefoglalja a vasárnap mondanivalóját. Felépítése: megszólítás, Isten tetteire való utalás, kérés, majd a szentháromsági záróformula, amely egyben hitvallás is az élő és uralkodó Úrról. Az imát a gyülekezet „Ámen”-je zárja.

III. IGEI RÉSZ

IGEOLVASÁS (LEKCIÓ)

Istentiszteleti életünk egyik fókuszja a hallható, hirdetett ige. Az istentiszteleten több szentírási szakasz is elhangozhat. Minden vasárnapra három olvasmány van előírva, őtestamentumi, levélbeli és evangéliumi igeszakasz. E háromból a lelkész az ige hirdetési alapigét a szószéken olvassa fel, a többi felolvasása az oltár előtt, illetve az ambónál történik. Az olvasmányok meghatározott záradékkal fejeződnek be, amelyre a gyülekezet megfelelő mondattal (responzummal) válaszol. Ószövetségi olvasmány után a záradék: „Áldjuk az Urat, mert irgalmas...”, amire a felelet: „...és beszéde megmarad örökké!” Levélbeli ige után: „Urunk, szentelj meg minket igédde!” a felelet rá: „A te igéd igazság.” Evangélium olvasása után: „Ez a mai nap evangéliuma”, amire a felelet: „Áldunk téged, Krisztusunk!” Az evangélium olvasása esetén az ige hely bejelentése után – az ige felolvasása előtt – a gyülekezet Halleluját énekelhet. A lekiót, illetve a lekiókat lektor is felolvashatja az ambótól.

ELŐJÁTÉK, AZ ÜNNEP ÉNEKE (GRADUÁLÉNEK)

A graduálének az istentisztelet központi gyülekezeti éneke, amelyet az ünnep egyházi éven belüli szerepe határoz meg. Az éneket hozzá illő orgona-előjáték vezeti be.

IGEHIRDETÉSI ALAPIGE, IGEHIRDETÉS, IMÁDSÁG

A szószéki szolgálat az apostoli köszöntéssel kezdődik: „Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyántól és a mi Urunktól, Jézus Krisztustól!” Az alapigét a gyülekezet állva hallgatja meg. Az igehirdetést rövid imádság követheti.

[IGEHIRDETÉSI ÉNEK]

Az igehirdetésre a gyülekezet énekverssel válaszolhat, vagy csendes orgonajáték vezethet át a hitvalláshoz. Ha nincs énekvers vagy orgonajáték, a hitvallás közvetlenül az igehirdetéshez kapcsolódik.

Ha az énekkar tartalmilag az igehirdetéshez kapcsolódó művet énekel, akkor helyes azt itt énekelni.

[KERESZTELÉS]

Ha az istentisztelet keretében keresztelés van, úgy az a szószéki szolgálat után következik, és a keresztelés keretében hangzik el az Apostoli hitvallás. A hitvallást a megkeresztelt családjával együtt mondja a gyülekezet.

HITVALLÁS (CREDO)

Ez lehet az Apostoli vagy a Niceai hitvallás, amelyet a gyülekezet együtt, állva mond el.

A hitvallás mondása helyett itt hitvalló ének is énekelhető.

HIRDETÉS

A hirdetés tartalmazza a gyülekezetet érintő információkat, és utal az általános könyörgő imádság aktuális témáira. A hirdetést lektor is olvashatja.

[ÉNEKKARI SZOLGÁLAT VAGY GYÜLEKEZETI ÉNEK]

Az énekkari szolgálatnak általában ez a helye, de gyülekezeti éneket (énekverset) is énekelhetünk, amely alatt összegyűjthetjük az adományokat.

ÁLTALÁNOS KÖNYÖRGŐ IMÁDSÁG (ORATIO OECUMENICA)

Ebben az imádságban könyörgünk a viláért, az emberiségért, az egyházért, népünkért, a betegekért, a gyászolókért, gyülekezetünk egyes tagjaiért, a hirdetésben megemlítettekért. Az általános könyörgő imádság olvasásában egyes hívek is részt vehetnek. Általános rend ilyenkor, hogy a kérések végén állandó záradék áll: „Jézus Krisztusért kérünk...”, melyre a gyülekezet „Urunk, hallgass meg minket!” könyörgéssel válaszol. Az imádság keretét a lelkész mondja. A lelkész zárómondatára a gyülekezet „Ámen”-nel válaszol.

IV. ÚRVACSORAI RÉSZ

ÚRVACSORAI ÉNEK (ÉNEKVERS)

Ez az ének az úrvacsora ajándékaról szól; hálaadó jellegű, felkészít az úrvacsora vételére.

AZ ÚRVACSORA BEVEZETÉSE (SURSUM CORDA)

Sursum corda = Emeljük fel szívünket!

Három rövid felszólítás hívja fel figyelmünket arra, hogy a hangzó íge után az istentisztelet másik csúcspontjához érkezzünk. A három rövid mondatra a gyülekezet válaszol.

„Az Úr legyen veletek! – És a te lelkeddel! – Emeljük fel szívünket! – Fölemeljük az Úrhoz! – Adjunk hálát az Úrnak, a mi Istenünknek! – Méltó ez és igaz!”

NAGY HÁLAADÓ IMÁDSÁG (PRAEFATIO)

Praefatio = bevezetés.

A nagy hálaadó imádság az úrvacsora szerves, elmaradhatatlan része. Kialakult formája bekapcsol az egyház örök imádságába. Ez az imádság vezet rá a Szentháromság Isten magasztalására, a Sanctusra.

SZENT, SZENT, SZENTI! (SANCTUS)

Az ég és a föld, a mennyeiek és az emberek magasztalása egyetemben ebben a szent Istent imádó énekben (Ézs 6,3). A Sanctusnak négy eleme van: a háromszor szentnek vallott Isten előtti hódolat, a mennyeiek hozsannája, a hozzánk érkező köszöntése (Áldott, aki jön az Úrnak nevében, Jn 12,12) és a hozsanna megisméltése.

A SZENTLELEK HÍVÁSA (EPIKLÉZIS)

A Szentlelket hívjuk (epiklézis = hívás), hogy Krisztus testét és véréát üdvösségünkre vegyük, és hogy Krisztus Urunkkal való közösségünk egyben teremtsen testvéri közösséget egymással is. Ezzel az imádsággal készülünk a szerzési ígéretekre, Krisztus Urunk szentséget elrendelő szavaira.

SZERZÉSI IGÉK

Krisztus Urunk szavai ezek, amellyel elrendelte az úrvacsora szentségét (Mt 26,26–28; Mk 14,22–24; Lk 22,19–20; 1Kor 11,23–25). A szerzési igék záradékként utalunk Jézus halálára és végső eljövételére.

EMLÉKEZZÉL MEG, URUNK... (ANAMNÉZIS)

Ez az imádság ősi keresztyén hagyomány, az úrvacsorai imádságok szerves része. A zsoltárokból gyakran előforduló „Emlékezz meg, Uram...” kezdettel könyörgésben utalunk az üdvösségtörténet eseményeire, megváltásunk titkára (anamnézis = emlékezés). Ehhez tartozik a keresztyénség azon gyakorlata, amely a Krisztus vérében megváltott egyházért, annak hitéért, egységéért, szolgálóiért és a Krisztusban elhunytakért könyörög.

MIATYÁNK

Az Úrtól tanult és általa elrendelt imádság zárja az úrvacsorát megelőző könyörgéseket. Ezzel lépünk mind közelebb a velünk közösséget teremtő Urunkhoz. A Miatyánk énekelhető is.

AZ ÚR BÉKESSÉGE (PAX)

A pax Isten békeességét hirdeti. Ugyanakkor az egymás közti békeességnek is szép szimbóluma, ha a hívek kézfogással vagy egymás felé való meghajlással adják tovább. Ezzel Isten megbékéltető ajándéka is tudatosul bennünk.

ISTEN BÁRÁNYA (AGNUS DEI)

A hozzánk érkező Krisztus Urunkat imádjuk az „Agnus Dei”-ben, aki mint áldozati bárány áldozta fel magát a mi bűneinkért

a keresztfán. A „bárány” szimbólum Keresztelő János szavaira utal: „Íme, az Isten Báránya...” (Jn 1,29).

KRISZTUS TESTÉNEK ÉS VÉRÉNEK VÉTELE (COMMUNIO)

Krisztus Urunkkal való közösség e szentség (communio = közösség). Ezzel elérkeztünk hitünk legbensőbb titkához, Krisztus Urunk híveinek adott nagy ajándékához. Tiszteletünk és hódolatunk jeléül az úrvacsorát általában térdelve vesszük.

Ha az úrvacsoraosztás alatt nagyobb gyülekezet van jelen, helyes odailleső éneket énekelni.

IMÁDSÁG (POSTCOMMUNIO)

Hálaadás a szentségben elnyert ajándékért, könyörgés a hitben és a szeretetben való megmaradásért.

V. KÜLDÉS, ÁLDÁS

ELBOCSÁTÁS

A küldés (elbocsátás) konkrétan szólaltatja meg az istentiszteleten részt vevő gyülekezet küldetését, átvezetve ezzel az ünneplésből a hétköznapokba.

Ha a gyülekezet a magyar nemzeti Himnuszt énekli, annak a helye a küldés és az áldás között lehet, vagy az istentisztelet végén, a záróének után énekelhető.

ÁLDÁS

A lelkész az ároni vagy a szentháromsági áldást mondja vagy énekli. A gyülekezet „Ámen”-nel felel.

Az áldást állva fogadjuk.

ZÁRÓÉNEK, UTÓJÁTÉK (POSTLUDIUM)

A záróénekekben az istentisztelet ajándékaiért mondunk köszönetet az Úrnak. Ezt követi az orgona-utójáték, melyet a gyülekezet helyén ülve hallgathat végig.

Ha az istentisztelet elején a szolgálattevők ünnepélyesen vonultak be, úgy az utójáték alatt vonulnak ki, ilyenkor a gyülekezet feláll.

